

Štátne divadlo Košice

J. G. Tajovský

Ženský zákon

Hlavný reklamný partner

U. S. Steel Košice, s.r.o.
A Subsidiary of United States Steel

Hlavný mediálny partner

ŠTÁTNE DIVADLO KOŠICE

riaditeľ Peter Himič

a

umelecký šéf činobry Jozef Úradník
uvádzajú

Jozef Gregor Tajovský

Ženský zákon

réžia: Matúš Olha

Premiéra: 23. marca 2007

*Historická budova Štátneho divadla Košice
sezóna 2006/2007*

Jozef Gregor Tajovský

Ženský zákon

Dramaturgia a úprava Martin Gazdík

Scéna Štefan Hudák

Kostýmy Katarína Olhová

Réžia Matúš Olha

Osoby a obsadenie

Zuzana Favorová Dana Košická

Anička - jej dcéra Katarína Horňáková

Tatiana Poláková

Jano Malecký - uhliar Jozef Úradník

Mara - jeho žena Ľuba Blaškovičová, Adriana Krúpová

Miško - ich syn Peter Cibula

Dona Kalinová - vdova Beáta Drotárová

Števkó - sluha u Favorov Stano Pitoňák

Regrút Filip Lenárth, a.h.

Hudba - husle Dominik Doktor a.h., Patrik Takáč a.h.

Inšpicia Inga Dlugošová

Text sleduje Vlasta Pačajová

Realizácia kostýmovej

výpravy pod vedením Danice Hanákovcej

Realizácia scénickej

výpravy pod vedením Dušana Tažíka

Zvuk Ján Šemrák

Svetlo Martin Ondrejka a Erika Miklošová

Stavba Ivan Mikloš

Rekvizity Olga Trnčáková

Ženský zákon znamenal úspešné dovŕšenie autorovej prípravnej vývinovej fázy a súčasne zrod svojrázneho, umelecky nezávislého dramatika. Tajovský hru uverejnil v III. ročníku Tovaryšstva (r. 1900), strana 177—197 ako „obraz z ľudu v 4 dejstvách“.

Ženský zákon písal už v Prahe a dokončil ho koncom roku 1899. I keď pražský pobyt a najmä účasť na práci vzdelávacieho akademického spolku Detvan mali na myslenie a prácu Tajovského významný vplyv, Ženský zákon ešte nenesie známky názorového ovzdušia Detvana, preniknutého hlasistickou ideológiou. Túto pozoruhodnú skutočnosť vysvetľuje okolnosť, že pri práci na veselohre rozvíjal myšlienkové, motivické a slohové intencie, obsiahnuté v predlohách — *Anička* a *Sľuby*. Ďalšiu príčinu možno vidieť v tom, že Gregor mal špočiatku vážne výhrady k ideovej orientácii členov krúžku a len postupne začal prijímať ich program. Napokon, najočividnejším svedectvom v tomto smere je odlišný charakter jeho nasledujúcej hry, drámy *Nový život*, ktorú začal koncipovať ku koncu svojho pobytu v Prahe (na jar 1900). V nej si už priam programovo zvolil hlasistickú tézu mravnej obrody za jadro ideového plánu.

Noetickým východiskom a skúsenostným zázemím autora Ženského zákona bola dedina jeho detstva. Lokalizovanie deja do Kordík (susednej obce rodného Tajova) nie je tu hlavným, i keď autentickým svedectvom. Zaň treba pokladať celkový charakter veselohry, jej jasnú, povzbudivú, humoriisticky ladenú atmosféru, pripomínajúcu tón Tajovského beletrizovaných spomienok na vlastné detstvo, prežité v dome starých rodičov. I v Ženskom zákone sa autor podobal vyjadriť svoju synovskú lásku a obdiv k spoločenským, mravným i citovým hodnotám prostého dedinského ľudu. Vďaka tomu veselohra vyvoláva dojem autorovho ľudského a umeleckého vyznania sa z ideálu. Na jeho pozadí vynikajú všetky ďalšie peripetie jeho snaženia a vývinu. Do autorovho postoja sa ešte nešťačila vkradnúť rezervovanosť a skepsa, nepoznačilo ho napätie medzi bytošným optimizmom a prehlbujúcou sa dezilúziou, charakteristické pre jeho nasledujúce hry. Dramatik sa bez predsudkov i zábran dokázal vhlbiť do životných podmienok, mentality a citenia dedinského človeka a nájsť takú mieru umeleckého zobrazenia, ktorá zodpovedala prirodzeným dispozíciám ľudového hrdinu. Stotožnenie sa so sociálnym i duchovným svetom dediny i úsilie transponovať ho do dramatického tvaru v jeho nefalšovanej, vernej podobe prinieslo autorovi dvoje rozhodujúcich predností. Predovšetkým prekonal vplyv negatívnych konvencií a znakov, ktoré špervádzali stvárňovanie ľudovej témy v dielach príslušníkov prvej generácie realistov i väčšiny Tajovského súčasníkov,

najmä predstaviteľov folklorizovanej ľudovej hry: vyhol sa deklaratívnej okázalosti a povrchnosti, pseudoromantickému pátosu, sentimentalizmu i moralizovaniu, idealizácii a idylizovaniu, folklórnej dekoratívnošti atď. Súčasne sa sám práve v *Ženskom zákone* dopracoval k dôsledne realistickému pohľadu na život, povahu a vzťahy dedinských ľudí. Preto je optimizmus autora i jeho hrdinov spoločensky i umelecky zdôvodnený a platný.

V zhode s dobovou praxou nazval autor i *Ženský zákon* — podobne ako jeho predlohy — „obrazom z ľudu“. (Toto určenie ponechal i v samoštatnom odtlačku hry z roku 1901, ba i vo vydaní z roku 1911.) Až pri zaradení hry do svojich Spisov roku 1922 premenoval *Ženský zákon* na „veselohru“... Avšak ani v diele, ktoré patrí k najoptimistickejším a najveselším Tajovského prácam, neupustil od celistvosti svojho videnia. Veselohrou sa nerozlieva len jas, ten, ako v skutočnosti, zákonite so sebou prináša aj tieň, postavy popri radošných a sviatočných chvíľach prežívajú i starosť a strašť všedného zápasu o každodennú existenciu, o víťazstvo lásky musia bojovať so sebeckom, a to nielen medzi sebou, ale aj v sebe. Aj pre *Ženský zákon* platí: „Život je nielen smiešny, ale i hlboko vážny a rovnováha zvrta sa často na ostrej hrane“ (František Votruba v *Zborníku slovenskej mládeže* z r. 1909 o Tajovského literárnom diele). Neustále prešľapovanie sa vážneho a humoristického tónu v rámci dejstiev, výstupov, ba i dialógov tvorí najcharakteristickejšiu črtu slohového ustrojenia veselohry. Tento moment je, okrem iného, aj veľmi významným činiteľom dramatického kontrapunktu, striedavého stupňovania a uvoľňovania napätia. Pestrý register odtieňov komického prvku (od lyrického cez charakterový a slovný až k situačnému humoru) vylučuje pritom monotónnosť alebo stereotypnosť tohto striedania.

Pavol Palkovič: Jozef Gregor Tajovský, realistický dramatik slovenskej predprevratovej dediny (kapitola Ženský zákon)

Osveta, Martin 1972

Dramatická tvorba J. G. Tajovského

- 1897 Jej budúci komická črta v jednom dejstve
Anička hra v troch dejstvách
- 1898 Sľuby obraz z ľudu v jednom dejstve

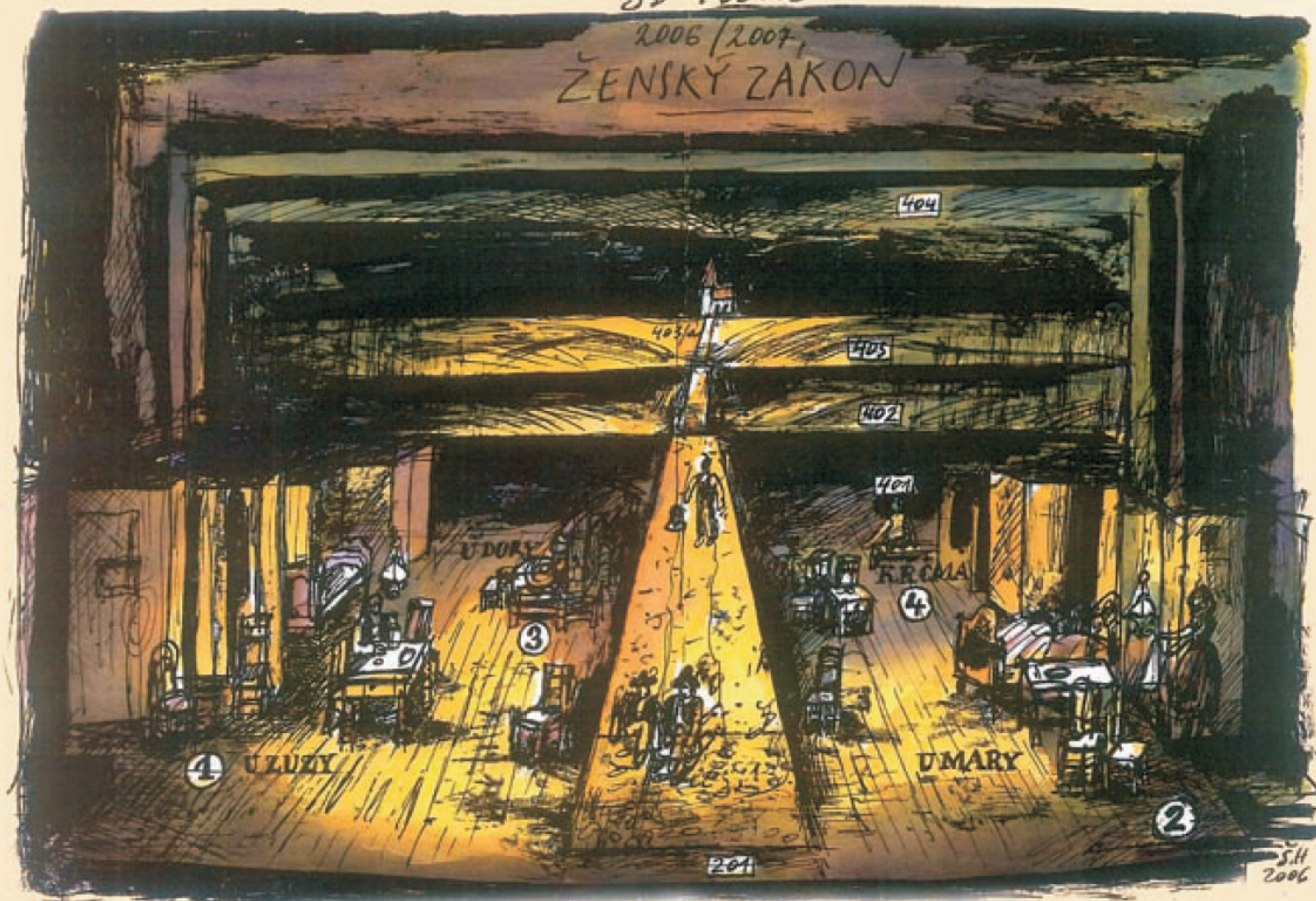
- Konačka veselohra z ľudu v dvoch dejstvách (text hry sa nezachoval)
- 1899 Námluvy fraška z ľudu v jednom dejstve (nepublikovaná)
- 1900 Ženský zákon veselohra v štyroch dejstvách
- 1901 Nový život dráma v troch dejstvách
- 1906 Matka hra v jednom dejstve
- 1907 Tma výjav z ľudu v jednom dejstve
- 1909 Statky-zmätky hra v štyroch dejstvách
- 1911 Hriech tri scény
V službe hra v jednom dejstve
- 1922 Sova Zuza bábková hra
- 1923 Smrť Jurka Langsfelda dráma v troch dejstvách
- 1931 Jej prvý román komédia v troch dejstvách
- 1934 Blúznivci hra v šiestich obrazoch
- 1938 Hrdina hra v piatich dejstvách
Sokolská rodina (v rukopisnej pozostalosti, pôvodný názov: Prevrat)

... v Tajovského dialógu sa organicky snúbi spontaneita citového a mentálneho prejavu osôb s jeho dramatickou účelnosťou a pôsobivosťou. Z dramatických kvalít textu vyrašá aj divadelná inšpiratívnošť javiskovej reči. Už svojou obsahovou výstižnosťou vo vzťahu k charakteru i situácii, ale najmä výrazovou mnohotvárnosťou, štylistickým bohatstvom a kultivovanosťou predstavuje pre herca prebohatý zdroj impulzov ku skutočnej, náročnej umeleckej tvorbe pri kreácii postáv. Lebo ak pre Tajovského hrdinov platí, že „ich slovo nikdy nie je v protiklade s citom“ (G. Valach), ešte cennejším je fakt, že dramatik do svojej reči zašifroval aj svoje veľmi konkrétne a komplexné predstavy o javiskovom stvárnení tohto slova i citu. Pre vnímavého a tvorivého interpreta obsahuje Tajovského dialóg množstvo podnetov ako pre jazykový prednes (intonáciu, rytmické členenie, tempo, zafarbenie hlasu), tak i pre spôsob fyzického konania (gesto, mimiku, pohyb). Nie náhodou spomínajú ochotníci i poprední profesionálni interpreti Tajovského hier a postáv s úprimnou vďakou na svoj neľahký zápas s textovou predlohou, ktorý bol pre nich vysokou školou režijného a hereckého umenia.

Pavol Palkovič: Jozef Gregor Tajovský, realistický dramatik slovenskej predprevratovej dediny (kapitola Ženský zákon)

Osveta, Martin 1972

S.V. KUSICE
2006/2007,
ŽENSKÝ ZÁKON

Scénický návrh Štefana Hudáka

Euba Blaškovičová
(Mara)

Beáta Drotárová
(Dora)

Dana Košická
(Zuza)

Adriana Krúpová
(Mara)

Peter Cibula
(Miško)

Stano Pitoňák
(Števkó)

Katarína Hornáková
(Anička)

Jozef Úradník
(Jano Malecký)

Tatiana Poláková
(Anička)

Inscenácie Ženského zákona na slovenských profesionálnych javiskách

30. 10. 1929 Slovenské národné divadlo, Bratislava	réžia: J. Borodáč
25. 10. 1934 Slovenské národné divadlo, Bratislava	réžia: J. Borodáč
31. 5. 1941 Slovenské národné divadlo, Bratislava	réžia: J. Borodáč
2. 12. 1944 Slovenské národné divadlo, Bratislava	réžia: J. Borodáč
20. 9. 1945 Východoslovenské národné divadlo, Košice	réžia: J. Borodáč
27. 4. 1946 Slovenské komorné divadlo, Martin	réžia: M. Hollý
9. 5. 1950 Dedinské divadlo, um. súbor dva	réžia: J. Pántik
9. 9. 1950 Stredoslovenské divadlo Zvolen	réžia: K. Badáni
30. 9. 1950 Dedinské divadlo, maďarský súbor	réžia: L. Smrčok
22. 3. 1951 Krajské divadlo, Nitra	réžia: M. Hollý
30. 10. 1952 Slovenské národné divadlo, Bratislava	réžia: A. Bagar
11. 6. 1953 Ukrajinské národné divadlo, Prešov	réžia: B. Bavolár
2. 5. 1959 Štátne divadlo, Košice	réžia: A. Chmelko
10. 12. 1960 Divadlo Petra Jilemnického, Žilina	réžia: M. Hollý
17. 5. 1964 Divadlo Jozefa Gregora-Tajovského, Zvolen	réžia: I. Petrovický
10. 10. 1964 Krajské divadlo, Trnava	réžia: E. Stredňanský
1. 3. 1974 Slovenské národné divadlo, Bratislava	réžia: K. L. Zachar
24. 10. 1979 Divadlo Jozefa Gregora-Tajovského, Zvolen	réžia: P. Jezný
11. 1. 1980 Divadlo Jonáša Záborského scéna Spišská Nová Ves	réžia: E. Gürtler
9. 12. 1994 Meštské divadlo, Žilina	réžia: M. Benka
23. 11. 1996 Slovenské národné divadlo, Bratislava	réžia: P. Hašpra
20. 10. 2000 Divadlo Jonáša Záborského, Prešov	réžia: M. Olha

Špeciálnym pokladom Tajovského hier i noviel je bohatý, pestrý, čistý a výrazný jazyk. Hovoriť rečou tohto nášho dramatického spisovateľa na javisku je pre herca pocit radosť, vznešnosti a umeleckej pýchy. Tajovského ľudia hovoria veľkým bohatstvom výrazových foriem, nezvyčajne jadrne a zrozumiteľne, vyjadrujú sa bezprostredne a úprimne.

S textom jeho dramatických postáv učili sme sa hovoriť tak, ako umelecky hovoriť na javisku treba. Jeho hru nemožno úspešne zahrať, keď nám text nevyznieva pravdivo a bezprostredne, keď sa neligoce všetkými farbami slovenčiny, keď nepočutú melódiu reči, ktorá je perlou správneho umeleckého prednesu. Pripomínam to len preto, lebo som už počul Tajovského text prednesený v pomýlenej zjednodušenej forme. Pamätajme, že Tajovský písal spisovne a nie nejakým krajským dialektom. Rešpektuje gramatické i štylistické pravidlá a výrazove neobmedzuje sa na úzky kruh tzv. novinárskej reči. Používa bohatý slovník slovenčiny, ale všetko priliehavo, jadrne a pre dramatickú postavu charakteristicky. Tajovského text musí odznieť na javisku nie gramaticky, ale dramaticky; a nikdy nie vo vyumelkovannej forme nárečia. To posledné je chyba, ktorá častejšie zaznieva nielen v hrách Tajovského, ale aj iných autorov, kde prehovorí náš ľud dedinský. Čudný spôsob slovenskej javiskovej reči je, keď v slovách viacslabičných silou zvuku, alebo čudnou melódiou vypichujeme len predposlednú slabiku. Áno, nezanedbávať vedľajší prízvuk, ale nevynášať ho v každom viacslabičnom slove na dominantnú zvukovú a dynamickú pozíciu. My sme sa kedysi presvedčili, že Tajovského hra neožije, keď jej osoby hovoria konverzačne alebo pateticko-deklamačne a preto sme hľadali a našli správnu formu, ktorá, s malou melodickou diferenciou, dobrá a správna je nielen pre ňu, ale i pre hru Hviezdoslavovu i Shakespearovu. Tajovského text, myšlienky a city jeho dramatických postáv vyznejú presvedčivo, s plným obsahom a pravdivo len vtedy, keď interpreti budú hovoriť podľa pravidiel umeleckého prednesu a podľa pravidiel slovenskej javiskovej reči.

*Ženský zákon, ŠD Košice, 1959
L. E. Grossová (Mara), G. Chmelková (Zuza
Javorová) Foto: M. Litavská*

Janko Borodáč: Režijná kniha Tajovského hry Ženský zákon

SVKL, Bratislava 1957

Tajovský v Košiciach

16. 9. 1924	Tma	Východoslovenské národné divadlo, Košice réžia: J. Sýkora
18. 10. 1924	Smrť Ďurka Langsfelda	Východoslovenské národné divadlo, Košice réžia: J. Hurt
25. 10. 1938	Hrdina	Východoslovenské národné divadlo, Košice réžia: A. Kurš
20. 9. 1945	Ženský zákon	Východoslovenské národné divadlo, Košice réžia: J. Borodáč
21. 10. 1950	Statky-zmätky	Národné divadlo, Košice réžia: J. Borodáč

Ženský zákon, ŠD Košice, 1959

2. 5. 1959	Ženský zákon	Štátne divadlo, Košice réžia: A. Chmelko
------------	--------------	---

súpis zložený s použitím katalógu k výstave Dielo J. G. Tajovského na slovenských profesionálnych javiskách

Ked som hru na jar 1956 študoval v Prahe so súborom Realistického divadla Zd. Nejedlého, a keď som videl s akou radostou a potešením pracujú všetci po dosť pesimistických chvíľach, s ktorými išli do prvých skúšok, keď spoznali *Ženský zákon* tak, ako ho poznať treba, posielali sme pozdravný lístok bratislavskému súboru, s podpisom účinkujúcich. Na lístok som napísal krátky pozdrav a ostatnú časť rozdelil som — akoby zoznamovo — na dve polovice. Na jednu som dal nadpis: Kladné a na druhú: Záporné (postavy). Všetci účinkujúci podpísali sa na prvú. Naoko celá táto vec vyznievala ako žart, ale práve táto udalosť doviedla nás k tomu, že sme o charaktere dramatických postáv, ich vzťahu k hlavnému deju a k myšlienke, o vzájomnom vzťahu, o úlohe jednotlivcov oveľa podrobnejšie a zrozumiteľnejšie hovorili ako na skúškach, keď sme — podľa Stanislavského systému — o nich hovoriť mali, ba aj hovorili. Bol to pozdrav, ale aj režisérsky trik, ktorý mi za ďalšej práce hodne pomáhal. Premiéru absolvovali herci s veľkým nadšením.

Keby sme zadelenie dramatických postáv robili presne podľa platných pravidiel, nedali by sme Doru, ale ani Maru a Zuzu do zoznamu kladných postáv. Toho si boli vedomí aj interpreti. Ale charakterove, ľudskou povahou a bohatým citovým fondom mali ich za tak dobrých ľudí, že ich pre také ľudské slabosti, akými ich vtedajší život obdaril, nemohli odsúdiť do tábora negatívnych. Každý ide po linke zámerného konania, každý za svojím cieľom s črtami svojho charakteru, ale nekončí nikto z nich bez sebakritiky. (Posledný výstup IV. dejstva). A tá sebakritika u nikoho nie je dlhá; povie ju každý, kto ju povedať má, na vhodnom mieste príde po dejovej linke nenápadne v dialógu. Nezanedbajme ju, ale usilujme sa, aby nevznikla pateticky, teatrálna, ani nie tak horko kajúcne, ako vyznieva z úst na smrť odsúdeného. Každý z nich prizná to, čím sa previnil, každý svojím spôsobom a v povedomí, že sa to už nezopakuje. I keď na sociálnom postavení ich dediny ničím zvláštnym nepomôžu, dobrým príkladom viacerým poslúžia. Budú šťastní (alebo len spokojní) tí, ktorí vo svojej prenáhlenosti, neprajnosti a tupej obmedzenosti strácali všetky dobré vlastnosti človeka, ale vzpomätali sa.

Janko Borodáč: Režijná kniha Tajovského hry Ženský zákon

SVKL, Bratislava 1957

Jozef Gregor Tajovský

základné biografické údaje

Jozef Gregor sa narodil 18. 10. 1874 v Tajove. Podľa svojho rodiska si neskôr zvolil aj umelecký pseudonym. Ako najstarší z desiatich detí Alojza Gregora vyrastal u svojho starého otca, Štefana Grešku, hutníkeho robotníka a roľníka. Dedinské prostredie a zvlášť postava starého otca, jeho životná filozofia výrazne ovplyvnili mladého Gregora do ďalšieho života po ľudskej aj umeleckej stránke.

- 1886 – 1889 meštianska škola
Banská Bystrica
- 1889 – 1893 učiteľský ústav
Kláštôr pod Znievom
- 1893 – 1894 učiteľ – Banská Bystrica, Horná Lehota, Kolárovice
- 1895 – 1898 učiteľ – Dohňany, Lopej, Pohorelá, Podlavice
- 1898 – 1900 po šporoch s uhorskou vrchnosťou, keď sa odmietol podriaďovať maďarizačnému tlaku, opúšťa učiteľské povolanie a odchádza študovať na obchodnú akadémiu do Prahy, tam pôsobí v slovenskom spolku Detvan, ideovo sa sa zblíži s hlasistami a českým realizmom
- 1900 bankový úradník – Tatra banka
Trnava
- 1901 – 1904 pôsobil v Tatra banke v Martine, tiež
spoluredaktor Bielkových ľudových novín

- 1904 – 1910 účtovník Ľudovej banky
Nadlak (Rumunsko)
- 1907 oženil sa s martinskou rodáčkou Hanou Lilgovou, ktorá sa pod jeho vplyvom stala literárne činná ako Hana Gregorová
- 1910 – 1912 vedúci Tatra banky
Prešov
- 1912 tajomník Slovenskej národnej strany, Martin
- 1914 redaktor Národného hlásnika
Martin
- 1915 povolaný do vojenskej služby, ako politicky podozrivý odvedený na ruský front, ešte v tom istom roku útek do ruského zajatia pri Dobrom Poli
- 1916 prihlásil sa k formujúcemu sa čs. odboju, pôsobí ako redaktor Slovenských hlasov v Kyjeve
- 1917 – 1918 člen česko-slovenských légii v Rusku
- 1919 cez Sibír, Japonsko a USA príchod do vlasti
- 1920 – 1925 vedúci umiestňovacej kancelárie pre
česko-slovenských legionárov, Bratislava
- 9. 7. 1925 penzionovaný, až do smrti žije vo svojej vile v Bratislave
- 20. 5. 1940 umiera v Bratislave, pochovaný je podľa
svojho želania v rodnom Tajove

Rodný dom J. G. Tajovského v ktorom je inštalovaná pamätná izba spisovateľa.
foto: J. Kozelnický

Náhrobok J. G. Tajovského a Hany Gregorovej na cintoríne v Tajove.
foto: J. Kozelnický

MG

Partneri:

Mediálni partneri:

Bulletin Štátneho divadla Košice
Sezóna 2006/2007

Zodpovedný redaktor: Peter Himič

Zostavil: Martin Gazdík

Foto: Archív ŠD Košice

© 2007 Štátne divadlo Košice

email: sdke@sdke.sk

www.sdke.sk

Štátne divadlo Košice - štátna príspevková organizácia
v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR.

Sme šťastní, že nás máte radi pre peniaze

°Vernostný program^{TB}

je výnimočná služba, ktorá vám ponúka **unikátne odmeny**
vo forme odpustenia poplatkov alebo výhodnejšej úrokovej sadzby:

°balíky služieb - TatraClassic[®], TatraDynamic[®], TatraPremium[®] alebo TatraAcademy[®]

°úvery - Hypotéka bez faktúr[®], Americká hypotéka[®] alebo Bezúčelový úver

°kreditné karty - VISA štandard, VISA zlatá, VISA virtuálna, MasterCard v EUR, AllianzCard, MercedesCard

Pri realizácii tejto kampane nebol poškodený žiaden strom.

: **najlepší** idú za nami

TERMOSTAV-MRÁZ
spol. s r. o. **KOŠICE**

ŽIAROTECHNICKÉ PRÁCE

TEPELNÉ IZOLÁCIE

PRIEMYSELNÉ KOMÍNY

PRIEMYSELNÁ 3, KOŠICE, tel.: 055/62 275 86-9